

ENIGMA UTILITĂȚII

I. Introducere

Secla de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea este caracterizată de o serie de **metamorfaze** sociale, politice, culturale și economice, reflectate și în **literatură**, prin apariția **realismului**, manifestat ca o reacție împotriva **ROMANTISMULUI**. Astfel, dacă pentru romantici natura reprezintă o sursă de inspirație transfigurată artistic prin fantezie, pentru scriitorii realişti natura și întreaga realitate exterioară devin obiecte de analiză. Realismul prinde strălucire în romanul „**Enigma Utilității**”, scris de G. Bălinescu și publicat în anul 1938. Acesta aparține perioadei interbelice, autorul optând pentru **claritate** și **obiectivitate**, romanul fiind unul de factură **BALZACIANĂ**. Autorul și criticul literar G. Bălinescu notează: „**Signul firesc de roman este decamdata cel obiectiv**”.

II. Cuprins

„**Enigma Utilității**” se încadrează în **realism** prin **temă**, prin **motive** (mizeria, pervertirea, familia burgheză), prin **perspectiva narativă**, prin **viziunea „dindărat”**, prin **narator** omniscient și omniprezent, prin **personaje tipice** și prin **descrierile minucioase cu detalii semnificative**.

O primă trăsătură este constituită de **perspectiva narativă obiectivă**. Întreaga diegesă este relatată la **persoana a III-a**, de un narator obiectiv, omniscient și omniprezent, ce are ca scop a construi o **prezentare** a societății burgheze de la începutul secolului al XX-lea, utilizând **toponime reale** (București, strada Antim, Câmpia Părăganului, Paris) precum și **tehnica detaliului semnificativ**. Astfel, personajele par a

ne încadra în diferite **tipologii** umane reprezentative epocii pe care o populația, fiind neglijată pentru a întreaga categorie socială sau umană.

O altă **trăsătură** specifică realismului este **simetria incipit-final** a romanului. Naratorul prezintă aceeași stradă, același case, aceeași curte, în **vara lui iulie 1909** când Felix Lipșa pătrunde în universul Familiei Gîrghineanu și **10 ani mai târziu**, la încheiere definitivă a operei. Se remarcă **tehnica reîntragerii ochului** de la stradă la case, de la case la interior și la figurile personajelor. **Beste ani**, Felix va regăsi strada întim, cu casa lui moș Costache ~~cu poarta~~ „leproasă, înnegrită”, ascund unta năpădită de scaieți, cu poarta cu lant care negrează trecerea timpului, confirmată de **reformularea replicii** lui Costache „Aici nu stă nimeni”.

- **ilustrarea temei + 2 scene reprezentative**

Romanul abordează tematici specifice prozei realiste de **secol XX**, precum **paternitate**, **moștenire**, **credință**, **iubire** și **moarte**.

Un **pirm episod** narativ despre **tema moștenirii** este acela al **zăbierii** personajelor din începutul romanului. Prin intermediul lui Felix care pătrunde în universul familiilor Gîrghineanu și Dulon, cititorul face cunoștință, într-o **manieră balzarică**, cu întreg personajul prozei realiste. Naratorul notează minucios fiecare aspect: **gesturile Utiliei**, **generozitatea** și **slăbiciunea** lui **Panalea** pentru Utilia, **răutatea Aglaei**, care îi face abuzul lui Panalea la faptul că Felix va fi o **naivă** distracție pentru Utilia. Astfel, întreg tabloul pare a fi desprins dintr-o **comedie de marionete**.

Un alt episod care subliniază tema moștenirii și influența vizuinii balcaniene, se află în capitoul XVIII, când Mos Costache suferă un atac de congestie cerebrală și este imobilizat la pat. Naratorul urmărește ~~tot~~ cu atenție gesturile avare ale bătrânului, ^{este} preocupat de cheile sale, plătește cu greu doctorul și îi oferă lui Weissmann o seringă contra cost. Familia Iulia rădăcănisește moartea născută a lui Costache Giurgineanu printr-un festin și veghează asupra moștenirii. Utilia și Felix / ringurii internați de starea bătrânului, îl cheamă pe Bonalepal, care aduce un doctor universitar și îl îngrijeste pe bolnav.

- două elemente de compoziție

Un prim element de compoziție este reprezentat de acțiunea romanului. Acțiunea este împărțită în două planuri narative: al conflictului generat de moștenirea averii lui Costache Giurgineanu și al formării tânărului Felix Tigra, roșit la București pentru a studia medicina, care trăiește aici și prima sa iubire. Costache Giurgineanu, deținător al mai multor imobile și al variate proprietăți, este tatăl vitreg al Utiliei Mărculeșcu și tutor și administrator al veniturilor lui Felix. Averea sa este vămătată de familia Aglari Iulia, sora acestuia. În final, banii bătrânului pe care refuză să îi depositeze la bancă și amănă să îi dăruiească Utiliei, sunt fuști de Itănică Rașcu - avocat. Împinzând furtul, bătrânul moare în urma unui atac de apoplexie.

Un alt element de compoziție îl constituie titlul operei. Titlul inițial, „Părinții Utiliei”, reflectă motivul *lealtății* al paternității, deoarece fiecare dintre personaje determină soarta ~~titlului~~ orfanei Utiliei Mărculeșcu precum niște „părinți”. Autorul schimbă titlul din *motive editoriale* și deplasează accentul de la *motivul realitatii* al ~~par~~ parentalității la *motivul* ~~în~~ *mintea* protagonistei. La nivel morfologic, actualul titlu este alcătuit dintr-un substantiv comun, articulat *potrivit*, care denotă o *trăsătură* definitorie a protagonistei, și din substantivul propriu „Utiliei”.